

**CERCETARE DE TEREN
ÎN ZONA GURAHONȚ
PAGINI DE JURNAL ETNOGRAFIC
iulie 1999**

Raluca Dan Smarandache

16 iulie 1999

Gurahonț, comună cu aspect urban.

Coborâm într-o gară de sec. XIX purtând încă amintirea peisajului străbătut: Depresiunea Zărandului cu Munții Codru Moma și Bihor la nord, Munții Zărand și Munții Metaliferi la sud, coborând dinspre dealurile piemontane vestice spre Câmpia Crișului Alb, în fâșii de păduri umbroase de carpen, fag, plop, mesteacăn, spre văile în care cresc laurul, castanul dulce, salcâmul... și fâșii defrișate pe care oamenii cultivă grâu și porumb, întinzându-se în "lanuri", din deal spre vale. Pădurile, o bogăție importantă, sunt o sursă de venituri pentru populație, care în cea mai mare parte este formată din agricultori și crescători de animale.

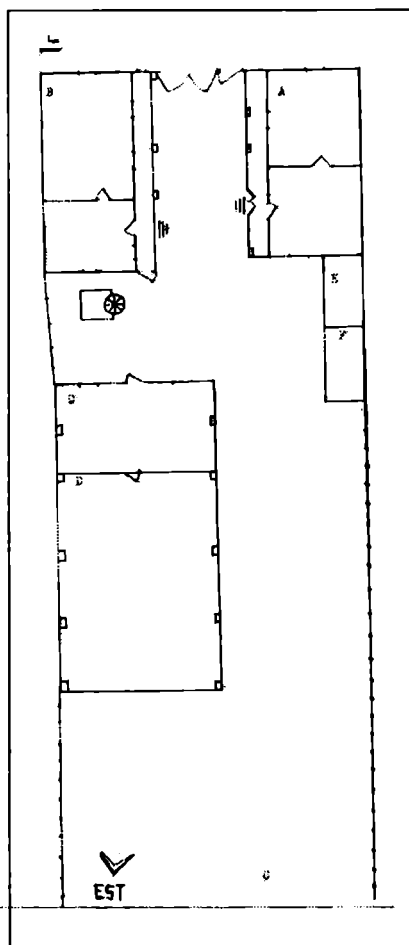
Ajunși la Gurahonț străbatem o stradă în pantă până ajungem în centrul așezării. Aici este bustul lui Ioan Buteanu, eroul pașoptist, tribun al lui Avram Iancu, executat acum aproape 150 de ani în localitate. Este o amintire tristă a trecutului într-un prezent a cărui istorie are alte probleme.

În Gurahonț arhitectura veche se înscrie în tipul specific zonei de influență austro-ungară. Casa cu învelitoare în două ape, cu pinion, este dispusă cu frontul lateral la stradă, având în exterior două ferestre, din care una este de la prisma închisă lateral. Obloanele de la prispă constituie un element specific, prezent într-un areal extins din Zărand până în Banat ("sufocate").

Chiar în vecinătate de Liceul "Ion Buteanu", pe strada cu

același nume, la nr.5, este o gospodărie țărănească tradițională, reprezentativă pentru nivelul ocupațional al crescătorilor de vite. Gospodăria este formată din casa mare de locuit, casa bătrânească situată vizavi, amândouă de 100 și 150 de ani, vechime, amplasată cu frontonul lateral la stradă și unite prin poarta mare pentru car și porțița pentru oameni, datată 1959 (Planșa 1).

Planșa 1. Gospodărie - sec. XIX-1/2 sec. XX
Str. Ioan Buteanu, nr. 5 - Gurahont

- A. CASA
- B. CASA BĂTRÂNEASCĂ
- C. GRAJD
- D. COLNA
- E. ADĂPOSTUL OILOR
- F. COTEȚ PENTRU PORCI
- G. GRĂDINA ȘI LIVADA

Intrând în curte descoperim grajdul mare de 5/9 m, care până în 1960 adăpostea 12 vite, și colna pentru fân, un acoperiș susținut de 13 perechi de căpriori și 4 perechi de popi ("cioși"), stâlpi verticali, constituind structura de rezistență a construcției, menită să adăpostească hrana pentru iernatul vitelor. Analizând construcțiile grajdului și caselor vom întâlni aceiași stâlpi verticali constituind rama în care sunt fixate cu "mușcătură", "lodbe" orizontale și în pantă oblică, cu "vișlăitură" pentru a conferi peretelui o mai mare rezistență. În felul acesta se putea folosi și lemnul mai scurt. Pentru temelia casei se făcea zidărie de piatră. Tehnica aceasta de construcție aveam s-o întâlnim în întreg teritoriul studiat la casele vechi din lemn (Planșa.1). Dispunerea caselor și anexelor gospodărești în careu, în prima jumătate a proprietății este continuată în adâncime de pământul ocupat de grădină și livadă.

Ultimul proprietar al gospodăriei este doamna Behelean Magdalena, moștenitoarea lui Grada Ion, născut în 1897 și mort în 1977.

17 iulie 1999

Satul Secaș aparține de comuna Brazi* și este adunat pe cale de-a lungul pâraielor Valea Satului și Valea Mare. Localitatea are 516 locuitori și 153 de gospodării. De la soții Grozav Alexandru și Grozav Lucreția, născuți amândoi în anul 1922, aflăm despre viața trecută a localității. Așezarea este sub muntele Drocea din Masivul Zărandului. În această zonă depresionară proprietatea medie este 4 ha teren de familie, din care 1 - 2 ha este teren arabil și restul fâneată. Se practică cultura alternativă a pământului, 1 an grâu, 1 an porumb, 1 an fâneată, îngrășându-se pământul cu gunoi animal. Proprietatea este împărțită "în lanțuri" (un lanț are 40 de ari, 1 ha = 2 lanțuri sau 100 de ari). Pământurile oamenilor sunt pe deal și pe șes. Dealurile înconjurătoare vetrei satului poartă denumiri ca: Dealul Crucii, Șesu, Gruiețu sau: Oneasa, Mărulești, Grozăvești de la numele familiilor care aveau pământuri pe ele. Semnele de proprietate erau o grămadă de pământ ("holâmb"), fie o groapă în care se punea o piatră. Proprietatea satului cuprindea islazul și pădurea comunală. Islazul era folosit pentru pășunat și aici fiecare

familie avea 6 - 10 rânduri de pruni. Pădurea comunală era împărțită pe sate. Pentru ea se plătea dare și de aici fiecare își procura lemnul pentru iarnă. Din pădurea urbarială (a satului) lemnul putea fi obținut prin cumpărare.

Locuitorii Secașului au fost oameni harnici ocupându-se cu agricultura, creșterea vitelor și munca la pădure. Bătrânul Grozav Alexandru își amintește că în perioada interbelică Secașul producea în medie 20 vagoane de grâu anual, cât satele Iacobini, Brazi și Buceava la un loc. Tot prin 1935, la târgul de la Gurahonț veneau italienii să cumpere boi grași pentru carne.

“Era pomot pe tot pășunatul comunei. Toamna veneau ovreii cu căruțele și cazanele să cumpere prunele din care făceau vinars. La Gurahonț era un negustor Weissberger care avea țiglă, oamenii nu aveau bani să cumpere “ciripă” (țiglă) și negustorul obișnuia să dea pe așteptare; lui nu-i trebuia camătă sută la sută, ci doar 5 %” **.

După anii 1944 au început să se dea cote la stat din recoltele obținute. În 1961 s-a înființat colectivul. Recolta a scăzut la o medie de 6 vagoane anual. O altă ocupație importantă a locuitorilor este creșterea animalelor: bivoli, vaci din rase Pinszgau și Zimenthal.

În anul 1939 Camera agricolă din Arad a creat la Gurahonț Centrul agricol. Pe 32 ha cumpărate de la moșierul Boroș Beni s-au creat pepiniere cu soiuri superioare de pomi fructiferi, grajduri și cotețe pentru animale și păsări din rase superioare: 19 tauri Pinszgau și Zimenthal, un armăsar Lipițan, porci Mangalița, păsări Rhode Island, rațe Peking, găște Toulous etc. Se practicau prețuri avantajoase și era asigurată răspândirea acestor soiuri și rase superioare în zonă. (Monografia prof. Dr. Radu).

Producția de lapte la vaci este și astăzi peste 10 l zilnic, iar de la bivoli în jur de 4 l, dacă li se dă hrană consistentă: cucuruz măcinat și fân cosit, trifoi, lucernă, cartofi, sfeclă tăiată.

Înainte erau 2 - 6 oi în fiecare casă. Acum, sunt mai răspândite caprele, mai ușor de ținut, considerate “vaca săracului”. Laptele de capră trebuie fiert imediat după muls, altfel are miros.

Porcii sunt crescuți vara în semilibertate. Purtați în pădure la ghinde, cireșe și jir, se întâmplă să se împerecheze cu porcii mistreți.

De două săptămâni la Secaş făţase o scroafă 10 purcei. Cei mai mulţi erau mistreţi. "La 2 luni se ţipă după câine să-l muşte".

Aşezarea satului în vecinătatea pădurii a determinat ocupaţiile, mulţi locuitori fiind muncitori forestieri. De asemenea, s-a practicat vânătoarea de căprioare şi mistreţi. Nea Grozav Alex. ne spune că din cauza "azotatelor" lupii şi iepurii au dispărut.

Structura gospodăriei repetă împărţirea întâlnită deja la Gurahonţ.

În prima jumătate a gospodăriei se află casa şi anexele gospodăreşti dispuse în careu şi în continuare, în profunzimea proprietăţii, livada şi grădina de zarzavat (Planşa 2).

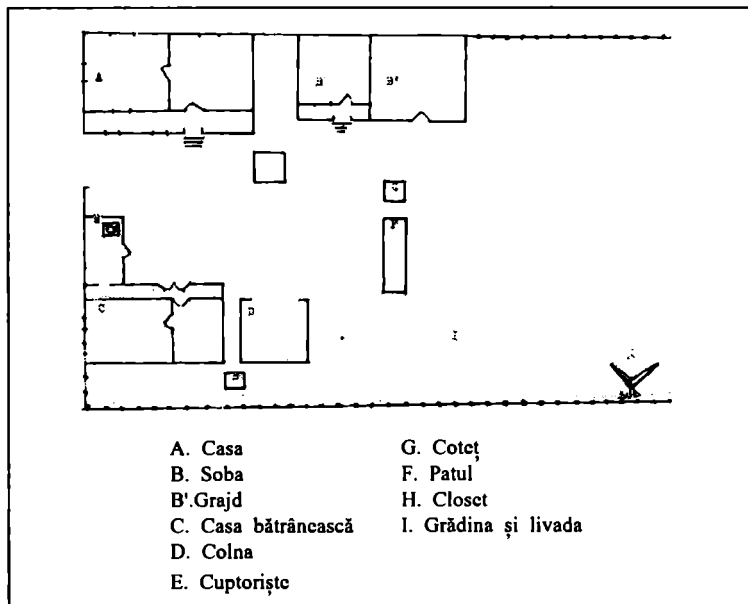
* Comuna Brazi cuprinde satele Iacobini, Secaş, Mădrigeşti, Buceava, Şoimuş.

** Informator Grozav Alexandru, n.1922, Secaş, Arad.

Planşa 2. Gospodărie 1/2 sec. XX.

Secaş, jud. Arad

Proprietar Grozav Alexandru

18 iulie 1999

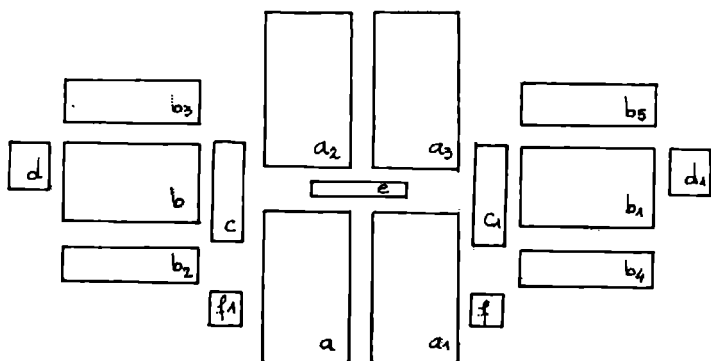
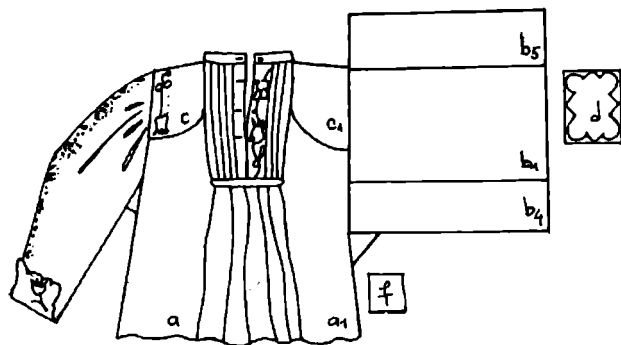
Din nou Secaş de vorbă cu nana Grozav Lucreţia născută în 1922 la Bontăşti. Povesteşte că tatăl său a avut 3 neveste. Însurat la 18 ani, a plecat în armată la Arad şi a mai venit după 7 ani şi jumătate. Era pe timpul primului război mondial. La întoarcere, femeia lui dintâi a fost măritată. A doua femeie cu care s-a însurat era văduvă. Nana Lucreţia a avut 3 ani şi jumătate când a murit mama ei care, din cauză că n-a mai vrut să facă copii şi-a riscat viaţa. A treia mamă vitregă ("măştihoai") a fost de la Bontăşti şi cu ea tatăl a avut trei copii.

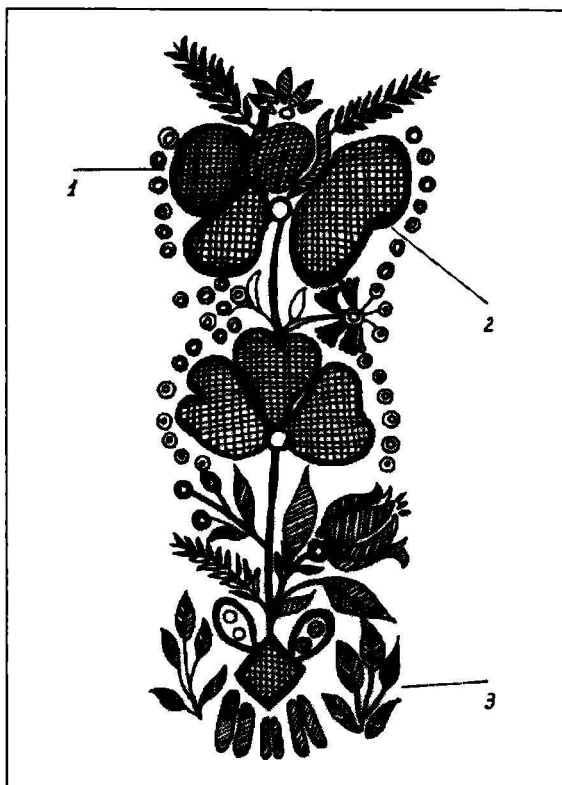
Nana Grozav Lucreţia îşi aduce aminte că a învăţat să coase şi să ţeasă încă din cursul primar, de la şcoală, de la d-na. învăţătoare pe un război mic pe care erau puse să ţeasă toate elevele. Mai târziu ele trebuiau să asigure din munca lor îmbrăcămintea familiei şi împodobirea casei cu ţesături. Pentru unele femei lucrul la război şi cusut a constituit şi o sursă de venit. Nana Lucreţia a lucrat nopţi în şir broderie cu acul şi la maşina de cusut Singer. La începutul sec.XX se cultiva cânepă, astfel încât din cânepă se ţeseau de la ştergere până la obială, tot ce era de trebuinţă: cămaşă, poale, aşternuturi de pat, feţe de masă etc. Pentru vară trebuiau să existe două rânduri de haine de purtat la lucru şi un rând de haine de sărbătoare.

Cămaşa femeiască ("spătoiul") era confecţionată din 4 laţi de pânză având croiala de cămaşă dreaptă (planşa 4). Un lat de pânză avea 38 cm şi era cusut din bumbac şi fir de cânepă. Lăţimea laţilor de pânză se strângea la gât în spate şi în faţă, în pliuri cusute (cerculeţe). Peste umăr cămaşile erau întărite cu pete de pânză. Lăţimea mânecii de 2 laţi era strânsă la încheietura mâinii "în pumnariu" - o manşetă brodată. Broderia era de la umăr până la pumnar. "Brodătura de pe spătoi" se făcea cu "aramiza" - aţe de culoare albă sau colorată monocolor de o mare eleganţă; broderia spartă cu "hude" era completată de "fufeze" şi broderie plină (planşa 5).

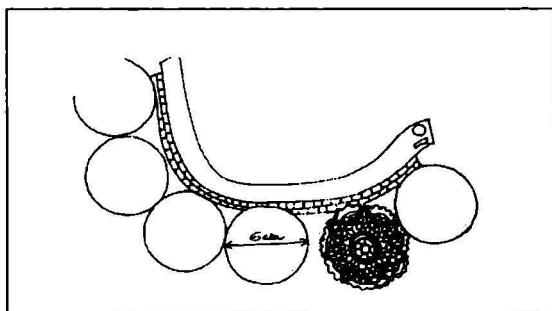
Poalele erau ample şi lungi până deasupra gleznei, lucrate din 6 laţi de pânză pentru ţinuta de lucru şi din 7 - 8 laţi de pânză pentru ţinuta de sărbătoare. Poalele încreţite sunt fixate în talie în

Planşa 4. Spătoi 1/2 sec. XX
Gurahonţ - Arad

Brodătură pe spătoi: "hude", "fufeze" și broderie plină

Dantelă în jurul gâtului la spătoi

“pumeseană”, iar tivul este brodat cu jură, o broderie ca și a cămășii. (planșa 6).

Șortul (cârpa) era croit din 2 - 3 lați de pânză sau material de fabrică în timpurile din urmă.

Peste spătoi se purta laibărul cusut cu broderie multicoloră. Iarna se purta șuba de lână țesută și dubită la mori, pe văi. Veneau meșterii în sat și coseau șubele.

Cârpa de învelit pe cap era roșie sau albastră la nevestele tinere și negre pentru bătrâne. În picioare se purtau cisme sau papuci.

Portul bărbătesc tradițional era compus din cămașă, izmene, vara; completate iarna de cioareci și șubă.

Cămașa, dreaptă, avea mânecile încrețite la umăr, terminate în pumnari. Broderia împodobește manșetele, gulerul și “petecul” de pe umeri. Sub braț, se pune o pavă (“pui”). Lărgimea celor patru lați de pânză se strânge sub guler și în cerculețe de la piept, pliuri cusute de o parte și de alta a deschiderii adânci a cămășii, încheiate cu nasturi de sticlă colorată.

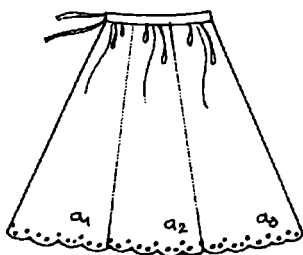
Izmenele largi, croite din 2 lați și jumătate de pânză la fiecare crac erau țesute din fir de cânepă și bumbac. Între picioare există un colin (“fundoiu”), iar în talie se susțineau pe o ață din cânepă (brăcinari) (Planșa 7). Pentru iarnă, cioarecii din pănură albă țesută în 15 - 20 de ițe, înlocuiau izmenele. În picioare se puneau ghete cu tureac și cizme. Opincile cu gurgoi și nojițe de piele, confecționate din piele de porc sau de cal, au fost purtate până în perioada interbelică. Ele se puneau peste obiele de lână învârtite pe picior și legate de curelușe.

Iarna se purta șubă de pănură albă decorată cu aplicații de postav viu colorat.

Astăzi, portul tradițional nu se mai poartă. Este păstrat în lăzi. Multe femei au distrus poalele și cămășile, folosind pânza în scopuri casnice. Altele au schimbat piesele de port și țesăturile pentru obiecte de factură orășenească. Țiganii le colectează oferind în schimb perdele și cuverturi de pluș, aduse din Turcia. O parte din femei și-au dat seama de valoarea obiectelor cusute ore în șir nopțile, și le păstrează.

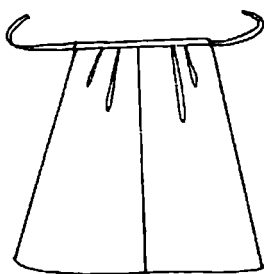
Nevestele mai poartă haine confecționate din material de

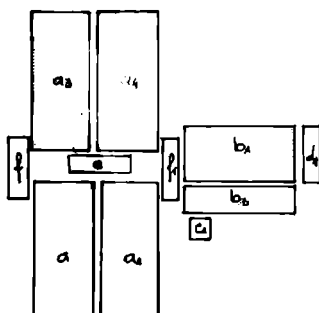
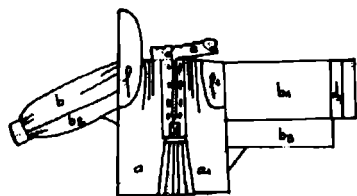
Planşa 6. Poale - 1/2 sec. XX
Secaş - Arad

a_1	a_2	a_3	a_4
a_5	a_6	b	

Şorţ - "cârpă"

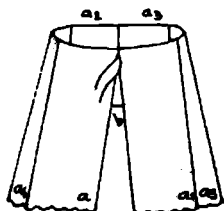

a	a ₁	a ₂	a ₃	b	b ₁
---	----------------	----------------	----------------	---	----------------

b ₂	d	d ₁	e	f	f
b ₃	c	c ₁			

Cămaşă bărbătească - 1900
Gurahonţ - Arad

a	a ₁	a ₂	a ₃	a ₄	b
				a ₅	

Izmene bărbăteşti
Secaş - Arad

fabrică în care sunt influențe ale portului tradițional. Pe cap pun "cârpa", o basma cumpărată. Cămașa este de influență orășenească cu mâneca răscroită, scrobită la gât, închisă cu nasturi de sus până jos într-un model, de o consecvență simplitate și austeritate de la care se abate doar materialul, deosebit la ținuta de sărbătoare. Fusta creată, susținută în talie pe betelie și lungă până la jumătatea gambei amintește prin structură și amploare de poale. Peste fustă se pune șorțul. În picioare se poartă pantofi negri.

Când am fotografiat două tinere în port tradițional au considerat că se îmbracă "în țărănci" (foto A, B). Pentru generația tânără începând de la adolescență până la 30 ani, modelele tradiționale, inclusiv portul, aparțin unui univers cu care nu se mai identifică. Noile modele sunt oferite de oraș inclusiv în vestimentație. Se poartă machiajul și fusta foarte scurtă. Conform tradiției bătrânii se pregătesc din timp pentru moarte, păstrând hainele tradiționale și confecționându-și sicriul din timp. Obiceiul din bătrâni de a fi îmbrăcat în portul tradițional este însă părăsit. O bătrână îmi arată hainele cusute special pentru acest moment care nu vor mai fi folosite. Soțul va fi îmbrăcat cu costmul orășenesc rămas de la nunta feciorului, cu 20 de ani în urmă.

Foto A.
Port femeiesc tradițional
Secaș, iulie 1999

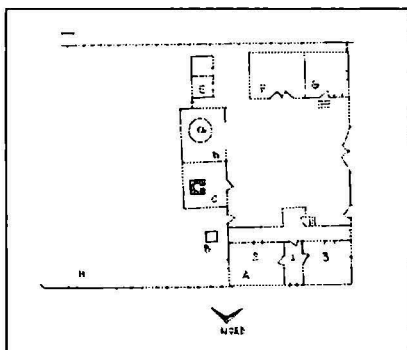

Foto B.
Port tradițional
Secaș, iulie 1999

19 iulie 1999

În satul Buceava din comuna Brazi mă opresc în prima gospodărie de lângă biserică. Stau de vorbă cu nana Valeria Surdu născută în 1925. Gospodăria ei se înscrie în tiparul gospodăriei tradiționale întâlnită la Gurahonț, la Secaș și Mădrigești (Planșa 3).

Planșa 3.
Casă de la 1900
Proprietar Surda Valeria
(n. 1925)
Buceava - Arad, 1999

A. Casa: 1. La foc; 2. Coș; 3. Soba mare B. Closet; C. Cuptoriște
D. Colna cu butia pentru prune; E. Cotețe pentru porci; F. Grajd;
G. Bucătăria de vară H. Grădina și livada;

Nana Valeria trăiește în aceeași gospodărie cu fiul ei necăsătorit. Muncește toată ziua și judecă lumea ca un om învâțat să aibă măsură și să compare vremurile. Își aduce aminte că între cele două războaie aveau salarii doar popa și dascălul. Ca oamenii să aibă bani vindeau un bou sau un vițel. “Cu cânepa se luptau bieteles muieri ca să- i îmbrace pe cei din casă”.

De la nana Valeria aflăm câteva date despre igiena tradițională, cum se spălau rufele în pârau și care era alimentația locală.

Tot timpul anului se mănâncă “zamă de porc cu laște” (tăiței), ciorbe acrite cu roșii și drese cu smântână. Nu se folosește borș. “Ciupelișul” (ghiveci) se face cu ceapă, ciupearcă (ardei), păradici (roșii), castraveți fripți în ulei sau untură, peste care se toarnă ouă bătute. Ouăle se fac “ratută” (omletă) sau ochiuri.

Mămăliga se mănâncă cu lapte, cu brânză sau cu “miere de prune”.

Gomboatele (găluște cu prune) se fac din făină “zolită” cu cartofi zdrobiți. Se umlu cu prune bistrițe după ce se scoate “osul” (sâmburele), sau cu tăbliță de zahăr, tăiată în două. Se fierb, se storc, se dau prin griș, pesmet și zahăr.

“Ludaia cu lapte” este dovleacul tăiat cuburi, fiert în apă cu sare și pisat. Deasupra se toarnă lapte și uneori se pune zahăr.

Salata de castraveți, se făcea tăind felii castraveții amestecați cu sare, oțet, zahăr și ulei.

Pentru scrob cu lapte: - făina cu apă și puțină sare este amestecată în palmă, iese ca orezul și se fierbe cu apă. Se strecoară și se pune apă rece, apoi se pune în lapte și se fierbe.

La sărbători se fac “umplături”... “Umplăturile” (sarmale), sunt “curechi” umplute cu carne.

Carnea de la pasăre se frige și din măruntaie se face zeamă.

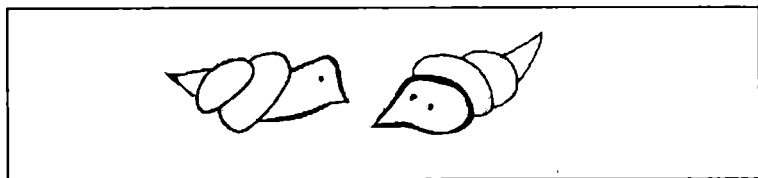
La Paște și Crăciun se făcea cozonac. La 1 kg de făină se puneau 8 ouă. La frământat se adăuga treptat 1 pahar de ulei, o cană de zahăr, lapte și aromă.

Pâinea se făcea cu plămadă. Nu se frământa vinerea. De obicei sâmbăta se frământa și se coceau 7 pâini de 2 kg pentru toată săptămâna. Pâinea făcută cu drojdie ține 3 - 4 zile, cea făcută cu plămadă uscată ține și 2 săptămâni. Plămada - “homlău” - se

obținea din puțină cocă și se amesteca cu făină de cucuruz opărită, trei pumni de mălai și apă, cât să nu fie prea moale. Când se răcea adăugai din coca de la pâine, “cât un ou”. Amestecul se lăsa să dospească, până creștea și crăpa. Dacă-l făcea seara, dimineața era rupt în “cocuțe”, care, după ce erau turtite erau puse să se usuce. Se întorceau ca să se usuce mai bine și să nu se mucegăiască. “Cocuțele” se păstrau într-un săculeț de pânză. Pentru frământat erau puse să se înmoaie pentru a face dospeala care se lăsa să crească 2 - 3 ceasuri. Apoi se amestecau cu aluatul. Aluatul frământat se mai lăsa două ore să crească. Apoi se pune în tigaie pentru copt, era lăsat din nou 1 oră să crească și apoi băgat în cuptor.

Din coca care rămânea pe “troacă” se făceau “răsurăi” - niște pâinișoare în formă de pasăre, modelate din coca rasă cu cuțitul de pe copaie. După copt erau date copiilor să le mănânce. (Planșa.8)

Planșa.8

"Răsurăi" - pâinișoare în formă de pasăre
Mădrigești, 1999

Pentru “haios” (plăcintă), aluatul cu drojdie se unge de 3 ori cu untură de porc și se fac forme triunghiulare care se umplu cu “miere de prune”.

În post alimentația era formată exclusiv din vegetale: se mânca fasole uscată, mazăre, preparate zeamă sau scăzută, “crumpe” fripte în dubă sau coapte în “ler” (cuptor). Se mânca mămăligă cu “miere de prune”, fructe uscate la fum sau la soare. Postul se ținea în trectut mai sever. În perioada respectivă se schimbau vasele în care se mâncase de dulce cu vase curate, speciale pentru această perioadă.

Nana Surdu Valeria își aduce aminte cum spăla rufele în “pârlău”.

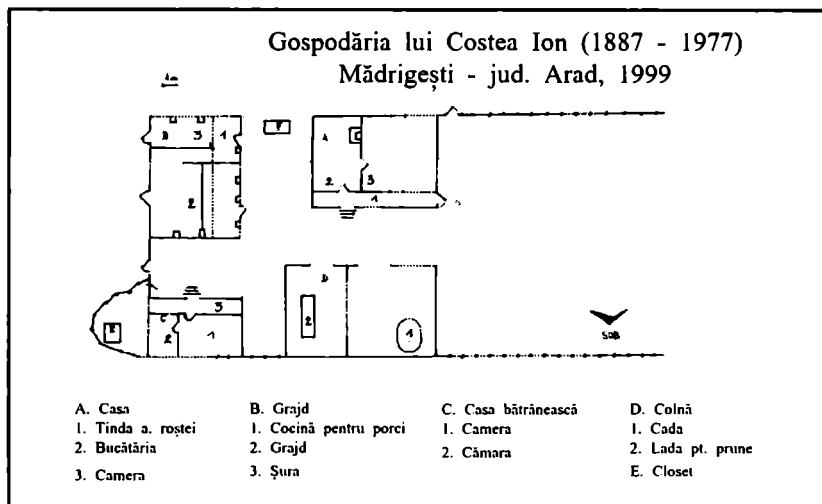
“Pârlăul era din butură, un copac scobit în mijloc, sau din doage. Era ridicat pe picioare de la pământ și în fund avea o gaură. Alături de butură se așeza o troacă de lemn în care se scurge leșia. Se umplea butura cu haine și peste rufe se puneau o țesătură de cânepă, o față de masă de obicei (“cenușar”) și peste ea cenușă din spor, cam de 40 cm grosime. Peste cenușă se turnau 3 - 4 căldări de apă din ce în ce mai fierbinte. Leșia care se scurgea prin fundul buturei se strângea și o “țâpai” din nou în butură. Rufele stăteau înmuiate de cu seara, până dimineața când erau duse la râu la Valea Mare sau Valea Satului. Aici erau bătute cu maiul pe niște pietre mari, late unde era balta mai mare. Când le clătoreai la vale cu maiul și le uscai era “un aer curat de simțai că se umple pământul și se ușură plămânul”.

20 iulie 1999

Satul Mădrigești aparținând comunei Brazi este înșirat de-a lungul drumului. Gospodăriile sunt adunate paralel cu Valea Satului și Valea Mădrigeștiului.

Una din cele mai vechi gospodării a aparținut lui Costea Ion (1897 - 1977) fost primar al satului în perioada interbelică, om cu stare, care a avut 100 de oi. Gospodăria este compusă din casă și o casă bătrânească, șură cu grajd și colnă (Planșa 9.), construcții vechi de peste 100 de ani, ridicate pe temelie de piatră și elevație din lemn de brad și stejar. Moștenitorul și actualul proprietar este Gligor Ion născut în 1925. La dânsul aflăm un carnet de identitate de moț, eliberat la 22 septembrie 1938, conform ordinului Ministerului de Interne nr.11984 din 28 iunie 1935. Actul este foarte interesant din punct de vedere legislativ reprezentând seria de măsuri luate de stat pentru susținerea populației formate de moții din Arad, Alba, Bihor, Hunedoara, Cluj și Turda, considerați populație defavorizată ca așezare naturală și ca posibilități economice.

Planșa 9.

Carnet de identitate Nr.578/1938

Gligor Blagu

Domiciliat în comuna Mădrigești, județul Arad

Născut în comuna Mădrigești

la 25 ziua, martie luna, 1911 anul

Starea civilă: căsătorit

Religiunea: Ortodoxă

Subscrierea

Semnalmentele personale:

Statura: mijlocie

Fața: ovală

Ochii: negri

Nasul: potrivit

Gura: Regulată

Părul: negru

Elemente deosebite: nu are

1. Cu ordinul Ministerului de Interne nr.11984 din 28 iunie 1935 s-a ordonat tuturor primăriilor din țară a respecta dispozițiile jurnalului Consiliului de Miniștri nr.716, prin care s-a aprobat ca locuitorii din comunele aparținând regiunilor muntoase din județele cu populație de moți: Arad, Alba, Bihor, Hunedoara, Cluj, și Turda, care exercită comerț ambulant cu articole casnice, cu produse din material lemnos ca: scânduri, șindrilă, grinzi, bârne, securi, ciubere, donițe etc., precum și producția de olărie și cărbuni de lemn, fructe, car, lână, șube, sumane și cojoace, să le vândă prin oboarele și târgurile orașelor din țară fără însă a restricționa și scuti de perceperea vreunei taxe comunale.

2. Prin hotărârile luate de Consiliul de Miniștri care a avut loc la Câmpina în zilele de 3 și 4 mai 1934, în vederea ajutorării moșilor s-a aprobat ca în întreaga țară pe zona drumurilor naționale și județene călcate de moți să se destineze din zece în zece km, câte un sector de 1 km pentru pășunatul animalelor de tracțiune a moșilor (Ordinul nr.26014 - 1935 al Direcției Generale Dâmbovița și ord.nr.520 - 1935 al Comisariatului Munților Apuseni).

3. Prin ordinul circular al Ministerului de interne nr.10220 din 9 august 1935 s-a dispus organelor polițienești și jandarmilor, a nu șicana pe moșii care sunt siliți să pribegescă prin întreaga țară ca să-și vândă ciuberele și alte obiecte lucrate de dânșii, să nu li se ceară justificarea situației militare, să nu li se ceară certificate de identitate, să nu li se ceară justificarea plății impozitelor etc.

4. Cu ordinul Direcției Comerciale a Căilor Ferate Române nr.147371 - 1936, comunicat prin ord.Ministerului de Interne nr.14064 - 1936 s-a aprobat o reducere de 75 % din taxele tarifare pentru transportul muncitorilor agricoli în grup de cel puțin 5 persoane.

5. Prin adresa Direcției Generale a C.F.R. nr.59803 din 14 aprilie 1937 - Tarife, nr.82 pentru mărfurile expediate din regiunea moșilor s-a prelungit până la 31 martie 1938.

Conform acestui tarif, porumbul și făina de porumb, ce se va expedia de la orice stație la una din stațiile situate pe regiunea moșilor, precum și lemnele de foc, bușteni, cherestea, articole de lemn, fructe și minereuri ce se vor expedia prin regiunea moșilor,

pe secția Abrud, Câmpia Turzii, se va taxa cu 5 % din tariful general.

Conform ordinului nr.25174 din 1938 C.2 și C.3 publicat în Foaia Oficială nr.1016, referitor la taxarea transportului de călători, bagaje, mesagerii și mărfuri în regiunea motoilor, trimis prefecturii județului Arad, în copie cu adresa fără număr din 27 martie 1938 a dlui Șef al Stației C.F.R. Arad, reducerea individuală de 50 % acordată pentru călătorii moți, care a expirat la 1 ianuarie 1938 se prelungește până la noi dispoziții.

Aceste reduceri se acordă pentru călătoriile individuale care au atât stația de plecare cât și cea de destinație situată pe linia Arad - Brad și Ineu.

Se acordă reducere de 60 % pentru grupuri de cel puțin cinci moți meșteri: agricoli, ciubărari ("holangări") de la stațiile situate pe porțiunile de linie Gurahonț - Brad, de pe linia Arad - Brad, până la stațiile de pe tot cuprinsul țării sau înapo.

Pentru a putea beneficia de aceste reduceri până la confecționarea și înzestrarea Notariatelor cu carnete de identitate speciale tip CFR pentru moți, aceștia se vor identifica cu legitimații eliberate de Notariatele comunale și vizate de Prefectură.

Pentru bagaje și mesagerii predate pe liniile motoilor, de asemenea se prelungește reducerea de 5 % până la noi dispoziții.

Această reducere se va aplica în aceleași condițiuni ca și pentru călătorie dacă atât stația de predare cât și stația de destinație este situată pe una din liniile arătate mai sus.

De asemenea s-a aprobat o reducere de 50 % din taxele de transport pentru produse și grâne expediate de moți, prevăzut cu carnete de identitate eliberate de Notariatele comunale și avizate de Prefectură din comunele aferente stațiunilor de pe linia Arad - Brad pentru locuitorii de pe porțiunea Gurahonț - București.

Aceste transporturi se admit numai de la o simplă stație de plecare și numai la o singură destinație, iar pe scrisoarea de trăsură va figura numai un singur predător și singur destinatar.

Prezentul carnet s-a eliberat de

Primăria com.Mădrigești

la data de 7 August 1938

Primarul Stan Stelian
Văzut de mine
Arad la 22 septembrie 1938
Prefect județ Arad
Colonel,

Străbătând cele câteva sate ale țării Zărandului am întâlnit două lumi: satul transilvan configurat încă în așezare, arhitectură și codul comportamental al generațiilor vârstnice și satul în mișcare, în care sunt preluate modelele venind dinspre oraș, pornind de la vestimentație, atitudinea față de pământ, sistemul de valori...

Aceasta într-un mediu rural, în care pământul pentru muncă a devenit o sarcină și o povară. Neavând mijloace mecanizate pentru a-l lucra, oamenii recurg la uneltele tradiționale sau renunță să mai cultive neavând forța de a lucra și nici posibilitățile bănești pentru a plăti serviciile mecanizate. Se ajunge ca prețul obținut din vânzarea recoltei de grâu sau porumb să nu acopere nici măcar cheltuielile făcute pentru cultivarea pământului. Și totuși cei vârstnici știu care este prețul pământului.

Experiența nanei Lucreția Grozav, o face să afirme după 77 de ani de viață că "Banii sunt... ca niște fluturi care stau pe bivoli vara. Zboară și nu ai nici o bază în ei... Doar pământul e veșnic. A fost din neam și va fi, dacă va mai fi vremea lui. Însămânțezi și aștepti să dea ceva în fiecare toamnă".

Este un adevăr care a susținut viața satului tradițional atunci când pământul asigura subzistența familiei și când proprietatea era consființită de generații.

GLOSAR

ciripă = țiglă

cios = stâlp de lemn, vertical în care se fixează în pană și uluc bârnele orizontale sau oblice ale pereților.

cârpă = piesă din costumul femeiesc purtată peste poale, cu rol de sort.

cioareci = pantaloni bărbătești lucrați din dimie albă.

cocuțe = plămadă uscată, porționată.

crumpe = cartofi.

ciupearcă = ardei

curechi = varză

ciupeliș = ghiveci

fundoiu = clin între picioare, la izmenele bărbătești

fufeze = broderie reprezentând ghirlande de flori și frunze

gomboate = găluște cu prune

holâmb = grămadă de pământ, semn de proprietate

hudă = broderie spartă pe cămașă sau poale

homlău = plămadă pentru dospit aluatul

haios = plăcintă

izmene = pantaloni bărbătești largi confecționați din 2,5 lați de pânză pe fiecare crac

ler = cuptor

lodbă = trunchi fasonat în patru muchii folosit pentru construcții

ludaie = dovleac

pârlău = vas cilindric din lemn folosit pentru muiatul rufelor

părădăici = roșii

pumnariu = manșeta mânecii

pui = petec pătrat de pânză cusut sub brațul cămășii pentru a-i da lărgime

petec = dreptunghi de pânză amplasat pe umărul cămășii, cu rol de dublură, care să-l întărească

poale = partea inferioară a costumului femeiesc

roștei = porțiță

rătută = omletă

șolocate = obloane

spor = cuptor

spătoi = cămașă femeiască

șubă = haină lungă din pânură albă cu aplicații de postav colorat
și șiret

tureac = piesă de port făcută din dimie de forma unui ciorap lung
până la genunchi, care nu acoperă laba piciorului

a țipa = a arunca

umplături = sarmale

vișeu = daltă

vișluitură = tăietură făcută cu dalta

a zoli = a frământa

SUMMARY

Field research in the Region of Gurahonț
(Pages of an Ethnographic Diary. Gurahonț, July 1999)

Walking through the villages spread around Gurahonț and Brazii one can see two worlds: the traditional village, represented by architecture and the behaviour codes of the old generation, and the moving village in which one can find models that come from the town, meaning clothing, the attitude regarding land, the system of values.